

Listopad 2008

Letošních připomenutí „osmičkových roků“ se odehrálo opravdu mnoho. Za odbornou stránkou akcí k historickým jubileím ale téměř vždy hledám odpověď na mnohem banálnější otázku. Zajímají mne spíše osudy obyčejných lidí, kteří musí i v těch nejtěžších letech žít svůj každodenní život. Vzhledem k letošnímu vzpomínání mne již několikrát napadlo, jak asi člověk vnímá v daném okamžiku velké dějinné události. Dokáže si sám uvědomit, že žije v období, které se svým významem zapíše

- » Editorial
- » Listopadová literární výročí
- » Archeostezka Klubu přátel Památníku
- » Moravská vinařská obec Čejč
- » Otokar Břežina v korespondenci
- » 3 otázky pro Jiřího Opelíka
- » Tomeček – Blok - Kremláček

do dějin? Nebo si vše uvědomí až s odstupem času a jako dospělý člověk nahlédne události, které prožíval jako dítě nebo dospívající, z jiného úhlu? Nevím, jestli se na tyto otázky snažili odpovědět autoři letošních výročních akcí. V Literce jim věnujeme rubriku Tři otázky, ve které čtenářům přibližuje své osobní

vzpomínky na osudové okamžiky českých dějin Jiří Opelík. Osobnímu pohledu (nejen) na události významných osmičkových let je věnována také listopadová výstava v Památníku. Prozradím pouze, že nese název Spadané listí a je již tradičně věnována spojení přírody a literatury.

Nerada bych, aby pro vás bylo listopadové číslo našeho zpravodaje pouze nostalgickým pohledem do minulosti. Vážnější téma historických osmiček je proto v Literce vyváženo odlehčeným povídáním o zářijovém setkání v malebné jihomoravské obci Čejč. Více se dočtete v oblíbeném „zaměstnaneckém okénku“.

Petra Pichlová

Verše měsíce
l i s t o p a d u

Václav Renč: Večer se svléká z vůní

Odněkud sem prší loňské listí.
Odnikud a nikam proudí tma,
ani vítr z hvězd ji nepročistí

Některá (nejen) literární výročí měsíce listopadu 2008

26. 11. 1939

zemřel v Poličce Arne Novák, syn spisovatelky Terézy Novákové. Roku 1920 byl jmenován řádným profesorem, posléze děkanem a rektorem nově založené Masarykovy univerzity v Brně. Byl členem mnoha spolků (např. České literárněhistorické společnosti, Pražského lingvistického kroužku), redigoval literární část Ottova slovníku naučného nové doby. Jeho nejvýznamnějším dílem jsou Přehledné dějiny literatury české (zejména přepracované a rozšířené 4. vydání).

28. 11. 1911

se ve Vodochodech u Roudnice narodil Václav Renč. Již za studií na FF UK v Praze řídil spolu s Františkem Halasem časopis Rozhledy, později redigoval časopis Řád. Od 40. let se věnoval také divadlu – nejprve jako autor, později jako dramaturg a režisér činohry v Olomouci a v Národním divadle v Brně. Roku 1952 byl ve vykonstruovaném procesu s katolickou inteligencí odsouzen na 25 let vězení. Po propuštění v roce 1962 pracoval jako dramaturg operety v olomouckém divadle. Roku 1967 se přestěhoval do Brna, od té doby se věnoval pouze literární tvorbě a překladu (nejznámější je básnická skladba Popelka Nazaretská).

Nejbližší akce a výstavy Památníku písemnictví na Moravě

8. července – 30. listopadu, výstava Z knihovních sbírek MZK

Výstava u příležitosti 200. výročí Moravské zemské knihovny v Brně ve spolupráci s Památníkem písemnictví se zaměřuje na několik ucelených knižních souborů z fondu největší moravské knihovny.

10. září 2008 – 4. ledna 2009, výstava Psali dějiny Moravy

Výstava o těch, kteří se snažili zachytit a popsat moravské dějiny.

11. listopadu v 16. 00 hodin, vernisáž výstavy Spadané listí

Jako každý rok je listopadová výstava věnována spojení přírody a literatury. Tentokrát aranžmá z listů přírodních doprovodí listy psané – korespondence a deníkové záznamy moravských autorů datované „osmičkovými roky“ minulého století. Výstava bude pro veřejnost otevřena od 12. listopadu do 7. prosince.

18. listopadu ve 14. 00 hodin, přednáška k výstavě Psali dějiny Moravy

Dalším z doprovodných programů výstavě Psali dějiny Moravy je přednáška Vojena Drlíka o rukopisném díle Bedy Dudíka Stručná historie literatury české.

CYKLISTICKÁ ARCHEOSTEZKA KLUBU PŘÁTEL PAMÁTNÍKU PÍSEMNICTVÍ

I letos jsme v rámci Klubu přátel Památníku písemnictví uspořádali podzimní cyklostezku. Pravda, neměla sice literární charakter jako loni, kdy jsme se vydali po stopách Petra Bezruče, ale to nic neubíralo na kulturně-historickém ladění celého výletu. Vydali jsme se totiž do míst spjatých s naší velkomoravskou a habánskou historií.

Akce se konala v sobotu 11. října 2008. Prvním dopravním prostředkem byl vlak, kterým jsme se dopravili do Vranovic. Tam se připojil zbytek motorizovaných účastníků. Z nádraží jsme v mlze vyrazili podél trati do Pouzdřan k první zastávce u historického domu s habánskou minulostí. U něj jsme si krátce připomněli historii novokřtěnců na Moravě.

Přes spodní hráz Mušovských jezer jsme dorazili do Dolních Věstonic – významné lokality naší slovanské minulosti. Hlubší poznatky jsme získali sice v nevelké, ale o to názornější a zajímavější expozici Regionálního muzea v Mikulově se sídlem v Dolních Věstonicích. Naše cesta pokračovala směrem na Pavlov kolem světoznámých archeologických nalezišť pod Dívčím hradem. Uspokojení novými historickými a kulturními poznatky jsme se již upřímně těšili na milé posezení na chalupě vedoucího Památníku písemnictví na Moravě. Návštěva byla sice vykoupena výstupem do prudkého pavlovského kopce, ale pěkné přivítání a bohaté pohoštění nám bylo dostatečnou odměnou.

A při cestě zpět jsme ještě našli síly na plánování dalšího výletu s Klubem přátel Památníku písemnictví.

MORAVSKÁ VINAŘSKÁ OBEC ČEJČ

Patřím ke služebně nejmladším pracovníkům kolektivu Památníku, říkám (pardon, píšu) služebně – nikoliv věkově – to jsem věkový průměr naopak spíše zvýšila. Abych nezdržovala kolegy dlouhým představováním nebo dokonce přece jen obsažnějším životopisem, řekla jsem si, že místo sebe představím svou rodnou obec. A tak vzniklo ne zcela vážné 1. výjezdní zasedání PPM v místě mého bydliště, vinařské obci Čejči. Počasí bylo jako na objednávku: mírně větrný, ale krásný slunečný podzimní den jako stvořený pro procházku obcí a poznání místních pamětihodností. A není jich málo: barokní kostelík sv. Vilibalda, pamětní deska TGM (v Čejči se učil kovářem), barokní sýpka, vzorně upravený park, léčivý sirný pramen Heliga a ... vinné sklípky. Malý výšlap do velkého kopce nad vinice poskytl dokonalý panoramatický obrázek vesničky jako na dlani. Malované vinné sklepy připomenuly zdejší slovácký folklor a pohárek dobrého čejčského vína v tomto případě zapůsobil jako živá voda. Pokud vám místní jména Žalio, Bíza či Šalé znějí mírně francouzsky, nemýlíte se. Po stopách Francouzů (kteří jsou i mými předky) z roku 1771 v Čejči a po dalších památkách TGM v této lokalitě můžete zapátrat i vy. Vše to všem návštěvníkům Jižní Moravy doporučuji.

Alena Trojanová se kromě katalogizování nejmodernějších přírůstků do knihovny Muzea Brněnska stará také o zdraví svých kolegů v Památníku, a to pravidelným přísunem vitamínů v nejrůznější podobě ze své zahrádky.

OTOKAR BŘEZINA V KORESPONDENCI

Rok 2008 je rokem tzv. osmičkových výročí. V Památníku písemnictví na Moravě si některé události z let, jejichž letopočet končí osmičkou, nepřímo připomeneme na výstavě s názvem Spadané listí. Součástí expozice jsou totiž listy-dopisy napsané v letech 1908, 1918, 1928, 1938, 1948, 1958 a 1968, v nichž se pisatelé často vyjadřují k dobovým politickým událostem. Nemenší míru pozornosti na výstavě však věnujeme i dopisům milostným nebo naopak oficiálně strohým. Překvapením jistě budou dopisy svým způsobem „pozoruhodné“. K nim patří například listy, v nichž se básník Otokar Březina, který prožil téměř celý svůj život v asketickém ústraní, vyjadřuje ke své kandidatuře na Nobelovu cenu nebo reaguje na udělení tzv. Velké státní ceny.

Podle nejnovějších údajů z let 2002 a 2003 byl Otokar Březina nominován na Nobelovu cenu za literaturu celkem osmkrát (v letech 1916, 1917, 1918, 1920, 1921, 1925, 1928 a 1929). V roce 1918 na tuto událost reaguje v dopise adresovaném Arnu Novákovi ze dne 17. ledna 1918: „V článku činí se zmínka o mé kandidatuře na Nobelovu cenu. Necítím se vnitřně oprávněn, abych mohl přijmouti tuto cenu, a musil bych ji odmítnouti, i kdyby snad proti očekávání byla mi přiřknuta. Na místech, kde stojím, nemůže mi svět už ničeho dáti. Všechny dary a pocty byly by mi jen marným utrpením a tíží. Co mám snad ještě říci národu svému a všem bratřím, mohu říci jen jako dosud: svoboden vnitřně, bez závazků k mocím tohoto světa, poslušen jedině svého vnitřního hlasu. Byl bych vděčen, kdyby tento můj pohled na věci znám byl na rozhodujících místech, aby mé dílo ze všech úvah o udělení ceny bylo vyloučeno.“

O deset let později, rovněž v „osmičkovém roku“ 1928 byla Otokaru Březinovi udělena tzv. Velká státní cena spojená s finančním obnosem 100 000,- korun. I v tomto případě se Otokar Březina zachoval přinejmenším překvapivě, když celou částku věnoval spisovatelskému spolku Svatobor. Svědectví o tomto činu nám podává dopis adresovaný Emanuelovi Chalupnému ze dne 6. října 1928: „Drahý příteli, právě v době, kdy jsem obdržel milý Váš list, napsal jsem našemu ministru školství dopis, v němž jsem poděkoval za čestnou cenu, která mi byla udělena, ale peněžitý dar, jehož se mi cenou dostalo, odevzdal jsem do rukou ministra, aby peněz užil, jak uzná za vhodné, k prospěchu české duchovní tvorby.“

Vernisáž výstavy Spadané listí se uskuteční 11. listopadu v 16 hodin, pro veřejnost bude výstava otevřena od 12. listopadu do 7. prosince 2008.

3 OTÁZKY pro

Jiřího Opelíka

Jak jste vnímal rok 1938?

Byl jsem teprve osmiletý kluk, ale vnímal jsem jej kupodivu už politicky: jako konflikt Čechů s Němci. Vždyť jsem si každý den četl v Lidovkách, oba prázdninové měsíce jsem strávil na „čáře“ (v Bílé Vodě na československo-německé hranici, kde jsem každý den obědval s jedním hraničářem a s napětím naslouchal jeho vyprávění), doma v Olomouci jsem se účastnil prakových bitek s německými kluky v bílých podkolenkách, s tlukoucím srdcem jsem z okna přihlížel nočnímu pochodu tisíců mužů vyplňujících ulici po celé její šíři a hromově skandujících „Vojsko do zbraně!“. Je příznačné, že si na události toho roku pamatují jen po „Mnichov“ – pak až na 15. březen.

Jak jste vnímal rok 1948?

Jako mladičkový „intelektuál“, který nedá dopustit na své ideály vyčtené z levicové literatury domácí i evropské, ale který také právě prožívá svou generační vzpouru proti rodičům, takže neslyší, co mu říká vědoucí a brzy nato těžce zkoušený tatínek. Byl jsem pitomeček hrdý na to, že se mohu, poprvé v životě, zúčastnit generální stávkou a že mohu na gymnáziu spoluzakládat Svaz české mládeže. Trvalo mi až do roku 1950, kdy jsem pod nárazy násilnické reality začal prohlédávat, co je tahle vládnoucí strana vlastně zač.

Jak jste vnímal rok 1968?

Byla to velká úleva, že okovy povolily, a zároveň spontánní víra, že se otevírají prostory pro nové a rozmanité tvůrčí aktivity. Tento pocit byl docela v souladu s mým soukromým pocitem, že sám jsem v docela dobré profesní formě. Redakční ovzduší v Hostu do domu a v Literárkách bylo elektrizující, na olomoucké fakultě mě rehabilitovali za to, že mě poslali do fabriky, a já jsem tam z Prahy celý rok směl jezdit přednášet. Ale zároveň jsem byl hodně zdrženlivý. Jednak jsem na vlastní kůži zažil, že to u nás chodí ve vlnách: žádné „tání“ nevydrželo dlouho a brzy bylo vystřídáno „přituhnutím“, jednak jsem jako „nestráník“ vyostřeně vnímal, že jde přednostně o vnitrostranickou záležitost, kterou mohu vítat, ale nemohu se s ní ztotožnit.

Doc. PhDr. Jiří Opelík, CSc. (narozen 21. října 1930 v Olomouci) vystudoval češtinu a němčinu na FF UP v Olomouci, 1954–1961 byl asistentem na katedře bohemistiky FF UP, z toho 1959–1960 nuceně pracoval jako pomocný dělník v Moravských železárnách v Olomouci. Od roku 1961 působil v Ústavu pro českou literaturu ČSAV, v roce 1991 se stal vedoucím

redaktorem *Lexikonu české literatury*. Z jeho děl: *Nenáviděné řemeslo* (1969), *Josef Čapek* (1980), *Milované řemeslo* (2000) nebo *Holanovské nápovědy* (2004).

Jaromír Tomeček – Blok – Josef Kremláček

To jsou telegraficky tři důvody, proč se ilustrace ke knize *Zastav se na chvíli* dostaly do sbírek Památníku písemnictví na Moravě. Ve své době byl její autor Jaromír Tomeček zosobněním ochránců přírody. Dokázal o ní poutavě psát i sugestivně vyprávět. „Outdoorové“ prostředí bylo jeho pravým živlem. Většina lidí ho znala především jako vypravěče. Jeho slovo mělo ve své době značnou váhu, zato literární činnost jakoby stála někde v pozadí. Ani není divu, z velké části patřila mladšímu publiku a literatura pro mládež, i když se to neříká nahlas, tak zcela nepatří k „velké“ literatuře.

Zatímco Jaromír Tomeček platil za osobnost velmi přesně a jednoznačně „přírodně“ vyprofilovanou, je Josef Kremláček na první pohled jeho protiklad. Na jedné straně žádaný ilustrátor dětských knih, na druhé straně člen pozdně surrealistických skupin, které zčásti pomáhal zakládat. Na jedné straně výtvarník dosahující fantaskní iluze, na druhé straně malíř a grafik pracující ve světě abstrakce. To, že se oba znovu setkávají ve sbírkách Památníku písemnictví je dílem nakladatelství Blok. Nakladatelství poskytlo Jaromíru Tomečkovi a Josefu Kremláčkovi možnost, aby vytvořili společně knížku s přírodní tematikou a s přírodními motivy. Josef Kremláček v ní rozehrál své kreslířské umění i metodu dokreslovaných koláží, takže vzniklo dílo dokumentující dobu i práci obou umělců. Zatímco ovšem pozůstalost Jaromíra Tomečka je dnes uložena ve sbírkách Památníku národního písemnictví v Praze a s ní i rukopis knihy *Zastav se na chvíli*, originály výtvarného doprovodu Josefa Kremláčka najdeme v Rajhradě. Věřme, že se brzy najde příležitost k jejich společné prezentaci.

Kreslený komentář Jaroslava Ferta k výstavě Psali dějiny Moravy

**PAMÁTNÍK
PÍSEMNICTVÍ
NA MORAVĚ**

Vydává Muzeum Brněnska,
připravuje Památník písemnictví na Moravě
Klášter 1, 664 61 Rajhrad
tel. 547 229 136
e-mail: pamatnik.rajhrad@quick.cz
www.muzeumbrnenska.cz

Odpovědný redaktor: Vojen Drlík, redaktor: Petra Pichlová
Autoři textů: Vojen Drlík, Petra Pichlová, Alena Trojanová,
Ivan Zálešák
Vychází desetkrát ročně, číslo 9, ročník 2.